

დანიელის წიგნი — მესამე ნაწილი

ორმაგი ხილვები

Jeff Pippenger

2023-11-25

ჩვენ ამჟამად დანიელის წიგნში ვიხილავთ ლევანთა წიგნის ოცდამეექვსე თავის „შვიდ ჟამს“. ეს დაფარულია მათთვის, ვინც თავისი თვალების დახუჭვა არჩია, მაგრამ იქ არის მათთვის, ვისაც სურს იხილოს. დავიწყებთ დანიელის წიგნის მერვე თავითა და მეცამეტე მუხლით.

მაშინ გავიგონე, როგორ ლაპარაკობდა ერთი წმინდანი, და სხვა წმინდანმა უთხრა იმ წმინდანს, რომელიც ლაპარაკობდა: „როდემდე იქნება ხილვა ყოველდღიური მსხვერპლის შესახებ და გამაპარტახებელი დანაშაულის შესახებ, რათა საწმიდარიცა და მხედრობაც ფეხქვეშ გასათელავად მიეცეს?“ დანიელი 8:13.

მუხლი იწყება სიტყვით „მაშინ“ და განასხვავებს წინასწარმეტყველური ისტორიის ხილვისგან, რომელიც დანიელმა ახლახან იხილა წინა ათ მუხლში. თავის პირველი და მეორე მუხლები მიუთითებს იმ წელს, როდესაც დანიელმა მიიღო ეს ხილვა, და აგრეთვე იმასაც, რომ მან იგი ულაის მდინარესთან მიიღო. მესამე მუხლიდან მეთორმეტე მუხლამდე იგი „ხედავს“ წინასწარმეტყველური ისტორიის ხილვას. „მაშინ“ იგი „ისმენს“ ზეციურ დიალოგს, რომელიც შედგება კითხვისა და პასუხისგან. მეთხუთმეტე მუხლში იგი იწყებს ძიებას, თუ რას წარმოადგენდა წინასწარმეტყველური ისტორიის ის ხილვა, რომელიც მან ახლახან „იხილა“. აუცილებელია განვასხვაოთ ხილვა, რომელიც დანიელმა „იხილა“ მესამეიდან მეთორმეტე მუხლამდე, და ზეციური დიალოგი, რომელიც მან „მოისმინა“ — რადგან ესენი ორი განსხვავებული ხილვაა.

ნეტარ არიან თქვენი თვალნი, რადგან ხედავენ; და თქვენი ყურნი, რადგან ესმით. მათე 13:16.

მეცამეტე მუხლში დასმული კითხვაა: „რამდენ ხანს გასტანს ხილვა?“ და სიტყვა, რომელიც ითარგმნა როგორც „ხილვა“, სხვა ებრაული სიტყვაა, ვიდრე ის სიტყვა, რომელიც მეთექვსმეტე მუხლში ითარგმნა როგორც „ხილვა“.

და გავიგონე კაცის ხმა ულაის ნაპირებს შორის, რომელმაც შესძახა და თქვა: გაბრიელ, ამ კაცს ხილვა გააგებინე. დანიელი 8:16.

ორი სხვადასხვა ებრაული სიტყვის ინგლისურ სიტყვად — „ხილვა“ — თარგმნის შედეგად, ლევანთა წიგნის ოცდამეექვსე თავის „შვიდი ჟამი“ „აშკარად დაფარულად“ იქცა. ბიბლიის მკვლევარნი, რომლებიც კმაყოფილდებიან მხოლოდ ზედაპირული გადავლებით, ამ ორ განსხვავებულ ებრაულ სიტყვას ერთსა და იმავე სიტყვად მიიჩნევენ, თუმცა ამას საკუთარი საფრთხის ფასად სჩადიან.

ზედაპირულად გადაკვრას მცირე სარგებლობა მოაქვს. მისი გასაგებად საჭიროა დაფიქრებული გამოკვლევა და გულმოდგინე, დამქანცველი შესწავლა. სიტყვაში არის ჭეშმარიტებები, რომლებიც ჰგავს ზედაპირის ქვეშ დამალულ ძვირფასი მადნის მარღვებს. მათი გამოთხრით, როგორც ადამიანი ოქროსა და ვერცხლს თხრის, ფარული საუნჯენი აღმოჩნდება. დარწმუნდით, რომ ჭეშმარიტების მტკიცებულება თვით წმინდა წერილშია. ერთი მუხლი არის გასაღები სხვა მუხლების გასახსნელად. მდიდარ და დაფარულ აზრს ღვთის სულიწმიდა ხსნის, სიტყვას ჩვენი გონებისთვის გასაგებს ხდის: „შენი სიტყვების გახსნა ნათელს ჰფენს; უმეცართა გონიერებას აძლევს.“ Fundamentals of Christian Education, 390.

გვამცნობენ, რომ ღვთის სიტყვაში „ყოველ ფაქტს თავისი მნიშვნელობა აქვს“, და თუ ვირჩევთ, უგულებელვყოთ ის ფაქტი, რომ მერვე თავში ორი განსხვავებული ებრაული სიტყვაა „ხილვად“ ნათარგმნი, ჩვენ თავადვე ვეკისრებით ლაოდიკიური სიბრმავის თავს დატეხას საკუთარ თავზე. ძველი გამონათქვამია: „არავინაა იმაზე ბრმა, ვიდრე ის, ვისაც დანახვა არ სურს.“

„ბიბლია შეიცავს ყველა იმ პრინციპს, რომელთა გაგებაც ადამიანებს სჭირდებათ, რათა მომზადებულნი იყვნენ ან ამ ცხოვრებისათვის, ან მომავალი ცხოვრებისათვის. და ეს პრინციპები ყველას შეუძლია გაიგოს. ვერავინ, ვისაც აქვს სული მისი სწავლების დაფასებისა, ვერ წაიკითხავს ბიბლიიდან ერთ რომელიმე მონაკვეთს ისე, რომ მისგან რაიმე სასარგებლო აზრი არ მიიღოს. მაგრამ ბიბლიის ყველაზე ძვირფასი სწავლება ვერ მიიღება შემთხვევითი ან ერთმანეთთან დაუკავშირებელი შესწავლით. მისი ჭეშმარიტების დიადი სისტემა ისე არ არის წარმოდგენილი, რომ მისი გარჩევა ნაჩქარევმა ან დაუდევარმა მკითხველმა შეძლოს. მისი მრავალი საუნჯე ზედაპირის ქვეშ ღრმად მევს და მათი მოპოვება შესაძლებელია მხოლოდ გულმოდგინე კვლევითა და განუწყვეტელი ძალისხმევით. ჭეშმარიტებები, რომლებიც ამ დიად მთლიანობას შეადგენენ, უნდა გამოიკვლიონ და შეაგროვონ, „აქ ცოტა და იქ ცოტა“. ესაია 28:10.“

„როდესაც ამგვარად გამოიკვლევიან და ერთად შეიკრიბებიან, აღმოჩნდება, რომ ისინი ერთმანეთთან სრულყოფილად არიან მისადაგებულნი. ყოველი სახარება დანარჩენთა შემავსებელია, ყოველი წინასწარმეტყველება — სხვისი განმარტება, ყოველი ჭეშმარიტება — რომელიმე სხვა ჭეშმარიტების განვითარება. იუდეველთა ღვთისმსახურებითი წყობის სახეები სახარებით ცხადდება. ღვთის სიტყვაში ყოველ პრინციპს თავისი ადგილი აქვს, ყოველ ფაქტს — თავისი მნიშვნელობა. და სრული ნაგებობა, ჩანაფიქრითაც და განხორციელებითაც, მოწმობს თავის ავტორზე. ასეთი ნაგებობის ჩაფიქრება ან შექმნა ვერავითარ გონებას, გარდა უსასრულოს გონებისა, არ ძალუძს.“ Education, 123.

სიტყვა „ხილვა“ დანიელის მერვე თავში ათჯერ გვხვდება, მაგრამ ეს ათი შემთხვევა ორ განსხვავებულ ებრაულ სიტყვას მოიცავს, და ამ სიტყვების მნიშვნელობები ერთნაირი არ არის. ისინი ერთი და იმავეს რომ ნიშნავდნენ, დანიელი ამ ათივე შემთხვევაში მხოლოდ ერთ-ერთ სიტყვას გამოიყენებდა. დანიელმა ორი სიტყვა დაწერა, რადგან ამ ორიდან თითოეულს თავისი საკუთარი მნიშვნელობა აქვს: ერთი აღნიშნავს ხილვას, რომელიც დანიელმა „იხილა“, ხოლო მეორე — ხილვას, რომელიც მან „მოისმინა“.

მეცამეტე მუხლში სიტყვა, რომელიც „ხილვად“ არის ნათარგმნი, არის *châzôn*, და იგი ნიშნავს „ხილულს“, ანუ „ხილვას“, „სიზმარს“ ან „ორაკულს“. მის განსაზღვრებასა და იმაზე დაყრდნობით, თუ როგორ იყენებს მას დანიელი, მე მას „წინასწარმეტყველური ისტორიის ხილვას“ ვუწოდებ.

დანიელის მერვე თავის პირველ მუხლში დანიელი ამბობს: „ხილვა გამომეცხადა მე“, ხოლო მეორე მუხლში ორჯერ აცხადებს, რომ „ხილვაში ვიხილე“. შემდეგ, მეცამეტე მუხლში, აღიმდრის კითხვა: „ვიდრე იქნება ხილვა?“ ყველა ეს გამოყენება არის ებრაული სიტყვა „*châzôn*“. შემდეგ, მეთხუთმეტე მუხლში, მივდივართ, შესაძლოა, იმ უმნიშვნელოვანეს შემთხვევამდე, როცა დანიელმა სწორედ ეს *châzôn* სიტყვა გამოიყენა, რადგან ამბობს: „როცა მე“... „ვიხილე ხილვა და ვეძებდი მის მნიშვნელობას.“ მას შემდეგ, რაც დანიელმა იხილა *châzôn*-ხილვა, მას სურდა გაეგო, რას ნიშნავდა იგი. ეს არის ფაქტი, რომელსაც დიდი მნიშვნელობა აქვს თავში ლევიანთა ოცდამეექვსეში მოხსენიებული „შვიდი დროის“ დაფარვასთან დაკავშირებით.

იგი მეზვიდმეტე და ოცდამეექვსე მუხლებშიც იყენებს სიტყვას *châzôn*. სიტყვა „ხილვა“ დანიელის მერვე თავში ათჯერ გვხვდება, და ამ შემთხვევათაგან შვიდს სიტყვა *châzôn* აღნიშნავს. დანარჩენ ებრაულ სიტყვას, რომელიც „ხილვად“ ითარგმნება, დანიელი ოთხჯერ იყენებს. ეს სხვა ებრაული სიტყვაა *mar'eh* და ნიშნავს „გარეგნობას“.

„ხაზონ“ გვხვდება დანიელის წიგნის მერვე თავში შვიდჯერ, ხოლო „მარ'ეჰ“ — ოთხჯერ, და ერთად ისინი წარმოადგენენ იმ ათ შემთხვევას, როდესაც ინგლისური სიტყვა „*vision*“ გვხვდება დანიელის წიგნის მერვე თავში. შვიდს პლუს ოთხი თერთმეტია, რადგან იმ შემთხვევათაგან ერთში, როდესაც დანიელმა გამოიყენა სიტყვა „მარ'ეჰ“, იგი ითარგმნა ზუსტად ისე, როგორც არის განსაზღვრული; რადგან მეთხუთმეტე მუხლში, როდესაც დანიელმა „აზრის ძიება დაიწყო“ წინასწარმეტყველური ისტორიის „ხაზონ“ ხილვის შესახებ, მის წინ „დადგა“ „კაცის მსგავსების მქონე“ არსება. სიტყვა „გარეგნობა“ არის „მარ'ეჰ“. ამიტომ, „მარ'ეჰ“ დანიელის მიერ დანიელის მერვე თავში ოთხჯერ არის გამოყენებული, და ერთხელ იგი ითარგმნება მისი ძირითადი განსაზღვრების — „გარეგნობის“ — შესაბამისად, ხოლო დანარჩენ სამ შემთხვევაში იგი ითარგმნება როგორც „ხილვა“.

მე არ ვთავაზობ არავითარ კრიტიკას იმ ადამიანთა მიმართ, რომლებმაც თარგმნეს მეფე იაკობის ბიბლია. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ მეცამეტე მუხლში გვხვდება მეფე იაკობის ბიბლიაში დამატებული ერთადერთი სიტყვა (მსხვერპლი), რომლის შესახებაც შთაგონება კატეგორიულად აცხადებს, რომ იგი „ტექსტს არ ეკუთვნის“. შთაგონება კიდევ უფრო აცხადებს, რომ ეს დამატებული სიტყვა „ადამიანური სიბრძნით იყო დამატებული“. იმავე თავში ორი განსხვავებული ებრაული სიტყვა ორივე ერთსა და იმავე ინგლისურ სიტყვად არის თარგმნილი. მიზეზი, რის გამოც აუცილებელია ამ ორი სიტყვის შორის განსხვავების აღიარება, უაღრესად მნიშვნელოვანია.

და მოხდა ასე: როცა მე, დანიელმა, ეს ხილვა ვიხილე და მისი მნიშვნელობის გაგებას ვეძებდი, აჰა, ჩემ წინაშე დადგა კაცი, კაცის მსგავსების მქონე. და გავიგონე კაცის ხმა ულალის ნაპირებს შორის, რომელიც უხმობდა და ამბობდა: გაბრიელ,

აუხსენი ამ კაცს ხილვა. დანიელი 8:15, 16.

როცა დანიელი „ემებდა განმარტებას“ იმ „châzôn ხილვისა“, რომელიც ახლახან „იხილა“, ქრისტე გაბრიელს აუწყებს, რომ დანიელს გააგებინოს „mar’eh ხილვა“, რომელიც მან ახლახან „მოისმინა“. დანიელს სურდა გაეგო წინასწარმეტყველური ისტორიის ხილვა, მაგრამ ქრისტემ, რომელიც მეცამეტე მუხლში გაიგივებულია პალმონისთან (იმ ერთ წმინდანთან, რომელიც ლაპარაკობდა), გაბრიელს დაავალა, დანიელს გაეგებინა „mar’eh ხილვა“ და არა „châzôn ხილვა“. მეთხუთმეტე და მეთექვსმეტე მუხლებში გაბრიელის დანიშნულ მიზნად პირდაპირ არის ნათქვამი, რომ მან დანიელს უნდა გააგებინოს „mar’eh ხილვა“, ანუ ის სიტყვა, რომელიც ითარგმნება როგორც „ხილვა“ და ნიშნავს „გამოჩენას“, და არა წინასწარმეტყველური ისტორიის ის ხილვა, რომლის გაგებაც დანიელს სურდა. გაბრიელის დავალების ამოცნობის გარეშე, ლევიანთა წიგნის ოცდამეექვსე თავის „შვიდი ჟამი“ თვალწინვე დაფარულად რჩება.

ოცდამეექვსე მუხლში ორივე ებრაული სიტყვა, რომლებიც ითარგმნება როგორც „ხილვა“, იმავე მუხლშია მოთავსებული, და ეს მუხლი ხდება ერთ-ერთი უმთავრესი გასაღები დანიელის „შვიდი დროის“ შესახებ მოწმობის ჭეშმარიტების გასახსნელად.

და სალამოსა და დილის ხილვა, რომელიც ითქვა, ჭეშმარიტია; ამიტომ დაბეჭდე ხილვა, რადგან იგი მრავალ დღეთათვის არის. დანიელი 8:26.

ოცდამეექვსე მუხლში „სალამოსა და დილათა ხილვა“ არის mar’eh-ის ხილვა, რაც ნიშნავს „გამოჩენას“, ხოლო ხილვა, რომელიც უნდა ყოფილიყო „დაბეჭდილი“, არის châzôn-ის ხილვა წინასწარმეტყველური ისტორიისა. გამოთქმა „სალამოები და დილები“ არის ის, რაც გამოყოფს და განსაზღვრავს განსხვავებას ამ ორ ხილვას შორის. ამას იგი აკეთებს ბიბლიის წარმოქმნაში ადამიანური ფაქტორის კიდევ ერთი ილუსტრაციით. ადამიანური ფაქტორი მოიცავდა როგორც იმ წინასწარმეტყველებს, რომლებმაც ბიბლიის სიტყვები ჩაიწერეს, ასევე მათაც, რომლებმაც ბიბლია თარგმნეს. ბიბლია, ისევე როგორც ქრისტე, წარმოადგენს ღვთაებრივისა და ადამიანურის შერწყმას. ეს ადამიანური საწყისი ისტორიის განმავლობაში ჩამოვიდა, ადამიდან მისი ცოდვით დაცემის შემდეგ, ვიდრე მათამდე, ვინც ბიბლია ჩაიწერა და თარგმნა. ქრისტეც და ბიბლიაც ორივე ღვთის სიტყვაა, ხოლო ღვთის სიტყვა წმინდაა, რადგან ამ შერწყმაში ღვთაებრივი მხარე მუდამ სძლევდა ყოველგვარ შეზღუდვას, რომელიც ხორცში არსებობდა.

პავლე, იესო ქრისტეს მონა, მოწოდებული მოციქულად, განწესებული ღვთის სახარებისთვის, (რომელიც წინასწარ აღუთქვა თავის წინასწარმეტყველთა მიერ წმინდა წერილებში,) მისი მის, ჩვენი უფლის იესო ქრისტეს შესახებ, რომელიც ხორციელად დავითის თესლისაგან იშვა. რომელთა 1:1–3.

გამოთქმა „სალამო და დილა“ მრავალგზის გვხვდება ღვთის სიტყვაში, და იგი ყოველთვის ითარგმნება როგორც „სალამო და დილა“, როგორც ეს არის ოცდამეექვსე მუხლში, და როგორც ასე ხშირად ითარგმნება დაბადების წიგნში შექმნის ამბავში, რომელიც განმეორებით აცხადებს: „და იყო სალამო და იყო დილა...“ მართლაც, და ყოველ ფაქტს თავისი მნიშვნელობა აქვს (და ეს ფაქტი არსებითია გასაგებად),

ბიბლიაში ერთადერთი ადგილი, სადაც გამოთქმა „საღამო და დილა“ არ არის ნათარგმნი როგორც „საღამო და დილა“ (როგორც ეს არის ოცდამეექვსე მუხლში), არის დანიელის მერვე თავის მეთოთხმეტე მუხლი. იქ, და მხოლოდ იქ, ღვთის სიტყვაში გამოთქმა „საღამო და დილა“ ნათარგმნია უბრალოდ როგორც „დღეები“.

და მან მითხრა: ორ ათას სამას დღემდე; შემდეგ განიწმინდება საწმიდარი. დანიელი 8:14.

თორმეტი მუხლით მოგვიანებით, დანიელის იმავე თავში, ებრაული გამოთქმა „საღამო და დილა“ ისე ითარგმნება, როგორც იგი ყოველთვის ითარგმნება; მაგრამ იმ მუხლში, რომელიც ადვენტიზმის ცენტრალური სვეტი და საფუძველია, ეს გამოთქმა უბრალოდ ითარგმნა როგორც „დღეები“. რა გავლენამ მიიყვანა მეფე იაკობის ბიბლიის მთარგმნელები ასეთ თვალსაჩინო წინააღმდეგობამდე? მათ ოცდამეექვსე მუხლში ეს გამოთქმა თარგმნეს ისე, რომ ეს თანხმობაში იყო ამავე გამოთქმის ყველა სხვა გამოყენებასთან ბიბლიის დანარჩენ ნაწილში. მაგრამ ოცდამეექვსე მუხლამდე თორმეტი მუხლით ადრე, მეთოთხმეტე მუხლში, მათმა ადამიანურმა ბუნებამ განსაკუთრებული გამორჩევა მიანიჭა მეცამეტე მუხლის კითხვაზე გაცემულ პასუხს. ხოლო მეცამეტე მუხლის კითხვა მოიცავდა იმ ერთ სიტყვას — „მსხვერპლი“ — რომელიც ბიბლიას არ უნდა დამატებოდა. ღმერთს სურდა, რომ მეთოთხმეტე მუხლი ძალიან ღრმა და გამორჩეული სახით წარმოჩენილიყო. ამით მან ასევე დაასახელა ის, რის გაგებაც გაბრიელს დაევალა დანიელისთვის.

მეთექვსმეტე მუხლში იესომ გაბრიელს უბრძანა, დანიელისთვის გასაგები გაეხადა mar'eh ხილვა, მიუხედავად იმისა, რომ დანიელი ცდილობდა გაეგო châzôn ხილვა წინასწარმეტყველური ისტორიის შესახებ. ოცდამეექვსე მუხლი ამბობს, რომ „ხილვა საღამო-დილათა შესახებ, რომელიც ითქვა“, იყო „ჭეშმარიტი“. châzôn ხილვა წინასწარმეტყველური „ხილვა“ იყო, ხოლო mar'eh ხილვა „ითქვა“, რადგან იგი იყო წარმოთქმული. იგი ითქვა მეთოთხმეტე მუხლში, როდესაც პალმონიმ თქვა: „ორ ათას სამას საღამო-დილამდე; შემდეგ საწმიდარი განიწმინდება.“ ოცდამეექვსე მუხლი იყენებს გამოთქმას „საღამო და დილანი“, და ამით აღნიშნავს მას, როგორც ხილვას, რომელიც „ითქვა“, რათა გამოავლინოს განსხვავება დანიელის მერვე თავში აღწერილ ორ ხილვას შორის. წინასწარმეტყველური ისტორიის ხილვა, რომელიც დანიელს „ნანახი“ ჰქონდა და რომლის გაგებაც მას სურდა, განსხვავდებოდა იმ ხილვისაგან, რომელიც „ითქვა“ და რომელიც დანიელს „მოსმენილი“ ჰქონდა. უფრო მნიშვნელოვანი კი ის არის, რომ ხილვა, რომელიც დანიელმა „მოისმინა“, სწორედ ის ხილვა იყო, რომლის შესახებაც გაბრიელს დანიელისთვის გაგება უნდა მიეცა.

ადამიანობამ, რომელმაც მონაწილეობა მიიღო წმინდა ბიბლიის შექმნაში, დანიელის წიგნის მერვე თავში სიტყვა „ხილვა“ ათჯერ ჩაწერა და ამით დაფარა განსხვავება ერთ ხილვას შორის, რომელიც „ნანახი“ იყო, და მეორე ხილვას შორის, რომელიც „მოსმენილი“ იყო. ამით დაიჩრდილა ის აქცენტი, რომელიც მიუთითებს, რომ ქრისტეს განზრახვა იყო, დანიელს გაეგო ის ხილვა, რომელიც მას „მოსმენილი“ ჰქონდა, უფრო მეტად, ვიდრე ის ხილვა, რომელიც მას „ნანახი“ ჰქონდა. ახლა შეგვიძლია განვიხილოთ, რას აკეთებს გაბრიელი თავისი დაკისრებული მოვალეობის

შესასრულებლად.

და მოვიდა ახლოს იქ, სადაც მე ვიდექი; და როცა მოვიდა, შემეშინდა და პირქვე დავემხე; ხოლო მან მითხრა: გაიგე, ძეო კაცისა, რადგან ხილვა დასასრულის ჟამს ეკუთვნის. და როცა იგი მელაპარაკებოდა, ღრმა ძილით ვიყავი პირქვე მიწისკენ დაცემული; მაგრამ მან შემეხო და ფეხზე დამაყენა. და თქვა: აჰა, მე გაცნობებ, რა იქნება რისხვის უკანასკნელ დასასრულში; რადგან დადგენილ ჟამს იქნება დასასრული. დანიელი 8:17–19.

გაბრიელი ახლა იწყებს თავის საქმეს, რათა დანიელს შეაგნებინოს ორი ათას სამასი სადამოსა და დილის ხილვა, რომელიც ჭეშმარიტია. იგი პირველად აუწყებს მას, რომ წინასწარმეტყველური ისტორიის ხილვა, ქაზონის ხილვა, იქნება „აღსასრულის ჟამს“. შემდეგ, როდესაც დანიელი წინასწარმეტყველურ ძილში იყო, გაბრიელი შეეხო დანიელს და ფეხზე დააყენა იგი. იგი აუწყებს მას: „გაგაცნობინებ.“

სწორედ ეს უბრძანა პალმონიმ (ქრისტემ) გაბრიელს გაეკეთებინა, როცა თქვა: „გაბრიელ, გააგებინე ამ კაცს სადამოსა და დილათა mar'eh ხილვა.“ გაბრიელი ამბობს, რომ დანიელს გააგებინებს „რა იქნება რისხვის უკანასკნელ დასასრულში.“ აი, ეს არის! აქ არის ლევიანთა ოცდამეექვსე თავის „შვიდი ჟამი“! იგი დაფარულია სწორედ იმავე წინასწარმეტყველური ხერხით, რომლის შესახებაც გაბრიელმა წინასწარმეტყველები არაერთხელ აღძრა, დაემოწმებინათ და თავიანთ წერილებში გამოეყენებინათ! ეს ხერხია: „სტრიქონზე სტრიქონი, აქ ცოტა და იქ ცოტა“.

ურია სმითის წიგნში „აზრები დანიელისა და გამოცხადების შესახებ“ (რომელსაც ყველა ადვენტიისტი, და მათი მეზობლებიც კი, უნდა იცნობდნენ), სმითი ასე განმარტავს დანიელის მერვე თავის მეჩვიდმეტედან მეცხრამეტე მუხლებამდე:

„ზოგადი განცხადებით, რომ დანიშნულ დროს დასასრული იქნება და რომ იგი შეატყობინებს მას, რა მოხდება რისხვის უკანასკნელ დასასრულში, იგი გადადის ხილვის განმარტებაზე. რისხვა აუცილებლად დროის მონაკვეთს უნდა მოიცავდეს. რომელ დროს? ღმერთმა თავის ერს, ისრაელს, უთხრა, რომ მათი ბოროტების გამო თავის რისხვას მათზე გადმოღვრის; და ამგვარად მისცა მითითება 'ისრაელის უწმინდურ ბოროტ მთავართან' დაკავშირებით: 'მოიხსენი ტიარა და მოიხადე გვირგვინი... დავამხოვ, დავამხოვ, დავამხოვ მას; და იგი აღარ იქნება, ვიდრე მოვა იგი, ვისიც არის უფლება; და მე მივცემ მას მას.' ეზეკიელი 21:25–27, 31.“

„აქ არის ღმერთის განრისხების ჟამი მის აღთქმის ხალხზე; ჟამი, რომლის განმავლობაშიც საწმიდარი და მხედრობა ფეხქვეშ უნდა გაითელოს. დიადმა მოიხსნა და გვირგვინი მოეხადა, როდესაც ისრაელი ბაბილონის სამეფოს დაემორჩილა. იგი კვლავ დამხოვილ იქნა მიდიელთა და სპარსელთა მიერ, კვლავ — ბერძენთა მიერ, კვლავ — რომაელთა მიერ, რაც შეესაბამება წინასწარმეტყველის მიერ სიტყვის სამგზის გამეორებას. შემდეგ იუდეველნი, რომელთაც უარყვეს ქრისტე, მალე გაიფანტნენ მთელ დედამიწის ზურგზე; და სულიერმა ისრაელმა დაიკავა პირდაპირი თესლის ადგილი; მაგრამ ისინი მიწიერ ძალაუფლებათა დაქვემდებარებაში არიან და იქნებიან კიდევ, ვიდრე დავითის ტახტი კვლავ არ დამყარდება,—ვიდრე მოვა იგი, ვინც მისი კანონიერი მემკვიდრეა, მესია,

მშვიდობის მთავარი, და მაშინ იგი მას მიეცემა. მაშინ განრისხება შეწყდება. რა მოხდება ამ პერიოდის უკანასკნელ დასასრულს, ამას ანგელოზი ახლა უნდა გაუცხადოს დანიელს.“ Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 201, 202.

„რისხვა“, რომელსაც სმითი განსაზღვრავს, დაიწყო მაშინ, როდესაც მენაშე ასურელებმა ბაბილონში წაიყვანეს ძვ. წ. 677 წელს. სამწუხაროდ, სმითი ციფრის დათვლას ძვ. წ. 586 წელს იღებს და სწორედ ამას მიაკუთვნებს მეცხრამეტე მუხლში აღნიშნული „რისხვის“ პერიოდის საწყისად. სმითი უბრალოდ არ ეხება იმას, თუ რას ნიშნავს, რომ მუხლი აცხადებს: „რისხვის უკანასკნელი ბოლო“. იგი ამას უბრალოდ „რისხვად“ განიხილავს, თუმცა, თუ არსებობს რისხვის „უკანასკნელი ბოლო“, მაშინ გრამატიკა და ლოგიკა მოითხოვს, რომ არსებობდეს, სულ მცირე, რისხვის „პირველი ბოლოც“. სმითმა იცოდა, რომ სამოცდაათწლიანი ტყვეობა დაიწყო ნაბუქოდონოსორის პირველი თავდასხმით იეჰოიაკიმის წინააღმდეგ ძვ. წ. 606 წელს, მაგრამ მაინც დაასკვნა, რომ რისხვის პერიოდის დასაწყისი ნაბუქოდონოსორის თავდასხმათაგან მესამე იყო, რომელიც განხორციელდა ციფრის, იუდას უკანასკნელი მეფის, წინააღმდეგ.

„თუმცა მისი [დანიელის] ადრეული ცხოვრების შესახებ უფრო დაწვრილებითი ცნობა გვაქვს, ვიდრე რომელიმე სხვა წინასწარმეტყველის ცხოვრებაზეა შემონახული, მაინც მისი დაბადება და გვარიშვილობა სრულ სიბნელეშია დატოვებული, გარდა იმისა, რომ იგი სამეფო შტოს ეკუთვნოდა, სავარაუდოდ დავითის სახლს, რომელიც იმ დროისათვის ძლიერ იყო გამრავლებული. იგი პირველად ჩნდება, როგორც იუდას ტყვედ წაყვანილ კეთილშობილთა შორის ერთ-ერთი, ბაბილონის მეფე ნაბუქოდონოსორის მეფობის პირველ წელს, სამოცდაათწლიანი ტყვეობის დასაწყისში, ძვ. წ. 606 წელს. იერემია და აბაკუმი ჯერ კიდევ წარმოთქვამდნენ თავიანთ წინასწარმეტყველებებს. ეზეკიელმა ცოტა ხნის შემდეგ დაიწყო, ხოლო ოდნავ მოგვიანებით — აბდია; მაგრამ ორივემ თავისი მსახურება დაასრულა მრავალი წლით ადრე, ვიდრე დანიელის ხანგრძლივი და ბრწყინვალე სარბიელის დასასრული დადგებოდა. მას მხოლოდ სამი წინასწარმეტყველი მოჰყვა: ანგია და ზაქარია, რომლებიც წინასწარმეტყველურ მსახურებას თანადროულად, ხანმოკლე დროის განმავლობაში აღასრულებდნენ, ძვ. წ. 520–518 წლებში, და მალაქია, ძველი აღთქმის წინასწარმეტყველთაგან უკანასკნელი, რომელიც მცირე ხნით მოღვაწეობდა დაახლოებით ძვ. წ. 397 წელს.“ ურია სმიტი, Daniel and the Revelation, 19.

სმითმა სწორად განსაზღვრა მეცხრამეტე მუხლში მოხსენიებული „რისხვა“ როგორც დროის პერიოდი. მან სწორად განსაზღვრა ეს პერიოდი როგორც საწმიდრისა და მხედრობის დათრგუნვა, დანიელის წიგნის მერვე თავის მეცამეტე მუხლთან თანხმობაში, და სწორად განსაზღვრა მისი დასასრულის თარიღად 1844 წლის 22 ოქტომბერი.

სმითი ნაწილობრივ მართალი იყო, მაგრამ ჭეშმარიტებას აცდა იმით, რაც მისი წინასწარმეტყველური გამოყენებების დამახასიათებელი ნიშანი იყო. მან ნება მისცა ისტორიას, რომ წარემართა მისი წინასწარმეტყველური სიტყვის განმარტება, ნაცვლად იმისა, რომ წინასწარმეტყველურ სიტყვას წარემართა მისი ისტორიის გაგება. თუ ბიბლიას მივცემთ უფლებას, განსაზღვროს წინასწარმეტყველური ისტორია, მაშინ

გვექნება სწორი ინფორმაცია, რათა ისტორიას სწორად მივუდგეთ.

ბიბლია გვასწავლის, რომ ვის მიერაც ადამიანი ძლეულ იქმნება, მისი მონაც ის არის.

მაშინ როცა მათ თავისუფლებას ჰპირდებიან, თავად გახრწნილების მონები არიან; რადგან ვისითაც კაცი ძლეულია, იმისვე მონობაშია იგი მოქცეული. 2 პეტრე 2:19.

მანასე ძვ. წ. 677 წელს ბაბილონში ტყვედ იქნა წაყვანილი. სწორედ იქ იუდა იქნა ძლეული და მონობაში შეყვანილი. ეს არის ის საწყისი წერტილი, რომელიც წარმოდგენილია როგორც 1843 წლის, ისე 1850 წლის დიაგრამებზე, რომლებსაც და უაიტი სწორად ადასტურებს. სმიტი დანიელის წიგნის მერვე თავისა და მეცამეტე მუხლის „გათელვის“ დაწყებას იუდას უკანასკნელ მეფეს, ციდკიას, უკავშირებს. ციდკია იყო თანდათანობითი სამსჯავროს დასასრული და არა დასაწყისი. და უაიტი აღნიშნავს, რომ მანასეს ბაბილონში ტყვეობა იყო იმის „წინდები“, რაც უნდა მოსულიყო. „წინდები“ არის წინასწარი გადახდა და აღნიშნავს ისეთი შესყიდვის დასაწყისს, რომელსაც შემდგომი გადახდებიც უნდა მოჰყვეს.

„ერთგულად განაგრძობდნენ წინასწარმეტყველები თავიანთ გაფრთხილებებსა და შეგონებებს; უშიშრად ელაპარაკებოდნენ ისინი მენაშესა და მის ხალხს; მაგრამ ეს უწყებანი აბუჩად იქნა აგებული; განდგომილ იუდას არ სურდა სმენა. იმის დასტურად, თუ რა დაატყდებოდა ხალხს, თუკი მოუნანიებლობაში განაგრძობდნენ ყოფნას, უფალმა დაუშვა, რომ მათი მეფე ასურელ მეომართა რაზმს შეეპყრო, რომლებმაც „ბორკილები დაადეს მას და ბაბილონში წაიყვანეს,“ თავიანთ მაშინდელ დედაქალაქში. ამ ტანჯვამ მეფე გონს მოაგო; „ვედრებოდა იგი უფალს, თავის ღმერთს, და დიდად დაიშინებოდა თავი თავისი მამების ღმერთის წინაშე, და ღოცულობდა მის მიმართ; და მან ისმინა მისი ვედრება, შეიწყალა იგი და კვლავ დააბრუნა იერუსალიმში, მის სამეფოში. მაშინ შეიცნო მენაშემ, რომ უფალი არის ღმერთი.“ 2 ნემტა 33:11–13. მაგრამ ეს მონანიება, რაოდენ შესანიშნავიც უნდა ყოფილიყო იგი, მეტისმეტად გვიან მოვიდა, რათა ეხსნა სამეფო მრავალწლიანი კერპთაყვანისმცემლური ქმედებების გამხრწნელი ზემოქმედებისგან. მრავალნი წაბორძიკდნენ და დაეცნენ, რათა აღარასოდეს აღმდგარიყვნენ.“
წინასწარმეტყველები და მეფეები, 382.

მანასემ აღნიშნა იმ „ავანსის“ დასაბამი, რომელმაც „შვიდი დროის“ „წყევლა“ დაიწყო, რაც იყო უკანასკნელი „რისხვა“, რადგან „პირველი რისხვა“ უკვე დაწყებული იყო, როდესაც ჩრდილოეთის სამეფო ძვ. წ. 723 წელს ტყვეობაში იქნა წაყვანილი. შემდეგ, იეჰოიაკიმის დამხობისას, როდესაც დანიელი ტყვედ იქნა წაყვანილი, იერემიას მიერ მითითებული ტყვეობის სამოცდაათი წელიწადი ძვ. წ. 606 წელს დაიწყო. იეჰოიაკიმის შემდეგ ორი მეფის გამეფების შემდეგ იერუსალიმი განადგურდა, ხოლო იუდას უკანასკნელი მეფე, ციდკია, უყურებდა, როგორ დახოცეს მისი ძენი მის თვალწინ; შემდეგ თვალები დასთხარეს და ტყვედ წაიყვანეს ბაბილონში.

სმითმა მთელი პროგრესული სამსჯავრო ცედეკიას მიაკუთვნა და თავისი ვარაუდის დამამტკიცებელ ტექსტად ცედეკიას სამსჯავრო გამოიყენა. ცედეკიას სამსჯავრომ, რომელიც იყო „უღვთო და შეურაცხი მთავარი“, მართლაც მიუთითა, რომ იუდას

გვირგვინი უნდა მოხსნილიყო ქრისტეს მოსვლამდე, რათა დაედგინა სამეფო. სმითი ამბობდა: „ისინი მიწიერ ძალთა მორჩილებაში არიან და ასე იქნებიან მანამდე, ვიდრე დავითის ტახტი კვლავ აღდგებოდეს,—ვიდრე მოვიდოდეს იგი, ვინც მისი კანონიერი მემკვიდრეა, მესია, მშვიდობის მთავარი, და მაშინ მას მიეცემა იგი.“ 1844 წლის 22 ოქტომბერს, დანიელის მეშვიდე თავისა და მეცამეტე და მეთოთხმეტე მუხლების აღსრულებით, ქრისტე, წარმოდგენილი როგორც კაცის ძე, მივიდა მამის წინაშე სამეფოს მისაღებად.

ვიხილავდი ღამის ხილვებში, და აჰა, ცის ღრუბლებით მოდიოდა ერთი, კაცის ძის მსგავსი, და მივიდა დღეთაგან ძველთან, და მიჰგვარეს იგი მის წინაშე. და მიეცა მას ხელმწიფება, დიდება და სამეფო, რათა ყველა ხალხი, ერი და ენა ემსახუროს მას; მისი ხელმწიფება არის საუკუნო ხელმწიფება, რომელიც არ გადავა, და მისი სამეფო — რომელიც არ განადგურდება. დანიელი 7:13, 14.

და უაითი ადასტურებს, რომ დანიელის წიგნის მეშვიდე თავის მეცამეტე და მეთოთხმეტე მუხლები აღსრულდა 1844 წლის 22 ოქტომბერს.

„ქრისტეს მოსვლა, როგორც ჩვენი მღვდელმთავრისა, უწმიდეს ადგილას, საწმიდრის განწმენდისათვის, როგორც ეს წარმოდგენილია დანიელის 8:14-ში; კაცის ძის მისვლა ძველთა დღეთამდე, როგორც ეს მოცემულია დანიელის 7:13-ში; და უფლის მისვლა თავის ტაძარში, როგორც ეს წინასწარ იუწყა მალაქიამ, ერთი და იმავე მოვლენის აღწერილობებია; და ამასვე გამოხატავს სასიძოს მისვლა ქორწილში, როგორც ეს ქრისტემ აღწერა ათი ქალწულის იგავში, მათეს 25-ში.“
დიდი ბრძოლა, 426.

სმითმა არ განიხილა „რისხვის უკანასკნელი დასასრულის“ მთავარი ელემენტი. მან გვერდი აუარა იმ ბიბლიურ პრინციპს, რომლის მიხედვითაც იუდა მანასეს დროს დაეცა, და იმასაც, რომ ტყვეობა, რომელიც სედეკიამდე ორი მეფის მმართველობის ხანაში დაიწყო, ასევე მოწმობდა, რომ იუდა უკვე ბაბილონის დაქვემდებარებაში იყო, ვიდრე სედეკია თავის ხვედრს შეხვდებოდა. ამ აშკარა გამოტოვებების მიუხედავად, მან მაინც განაცხადა: „აქ არის ღვთის რისხვის პერიოდი მის აღთქმის ხალხზე; პერიოდი, რომლის განმავლობაშიც საწმიდარი და მხედრობა უნდა გაითელოს ფეხქვეშ.“ ამრიგად, იგი პირდაპირ უკავშირებს „ღვთის რისხვის პერიოდს“ დანიელის მერვე თავს და მეცამეტე მუხლში დასმულ შეკითხვას — „რამდენ ხანს?“ მეთოთხმეტე მუხლში პასუხი იყო: 1844 წლის 22 ოქტომბრამდე.

ბაბილონურ მონობაში გაფანტვა იყო პროგრესული ისტორია, რომელიც იწყებოდა ძვ. წ. 677 წელს და გრძელდებოდა 1844 წლამდე. ეს პერიოდი შეესაბამება ორ ათას ხუთას ოც წელს, რაც, რა თქმა უნდა, არის ლევიანთა ოცდამეექვსე თავის „შვიდი ჟამი“. ამ დროის მონაკვეთის დასრულებამ 1844 წლის 22 ოქტომბერს დანიელს მისცა მეორე მოწმობა ოცდასამასი საღამოსა და დილის „mar'eh ხილვის“ შესახებ.

გაბრიელს ებრძანა, დანიელისთვის გაეგებინებინა ის ხილვა, და რაც გაბრიელმა გააკეთა, იყო 1844 წლის 22 ოქტომბრის დასრულების თარიღის მეორე მოწმობის წარმოდგენა. მან არა მხოლოდ მეორე მოწმობა წარმოადგინა ორივე დროითი

წინასწარმეტყველების აღსრულებათა თარიღის დასადასტურებლად, არამედ, როგორც სმითმა მართებულად აღნიშნა, დროის ის პერიოდი, რომელიც 1844 წლის მეორე მოწმობას უკავშირდებოდა, მეცამეტე მუხლში იყო განსაზღვრული, როგორც პერიოდი, რომლის განმავლობაშიც საწმიდარი და მხედრობა უნდა ყოფილიყო ფეხქვეშ გათელილი. კითხვა მეცამეტე მუხლში ასეთია: „როდემდე იქნება ხილვა ყოველდღიური მსხვერპლის შესახებ და გამაპარტახებელი დანაშაულისა, რათა საწმიდარიც და მხედრობაც ფეხქვეშ გასათელად მიეცეს?“ დროის ეს პერიოდი იყო ლევიანთა ოცდაექვსის „შვიდი ჟამი“.

ის, რაც სმითმა ვერ დაინახა, ან რის ამოცნობასაც თავი აარიდა, ის იყო, რომ მეცხრამეტე მუხლში მოხსენიებული „რისხვა“ ამავე რისხვის „უკანასკნელი დასასრული“ იყო. თუ არსებობს „უკანასკნელი“, მაშასადამე არსებობს „პირველიც“, და დანიელი მეთერთმეტე თავში განსაზღვრავს, როდის დასრულდა „პირველი რისხვა“. იგი მიუთითებს შუა საუკუნეების ბნელ ხანაში მმართველ პაპობაზე და აცხადებს, რომ პაპობა იკეთილდღეობდა, ვიდრე რისხვა აღსრულდებოდა, ანუ დასრულდებოდა.

და მეფე მოიქცევა თავისი ნებისამებრ; და აღიმალღებს თავს, და განიდიდებს თავს ყოველ ღმერთზე მეტად, და ღმერთთა ღმერთის წინააღმდეგ იტყვის საკვირველ სიტყვებს, და იბედნიერებს, ვიდრე რისხვა აღსრულდებოდეს; რადგან რაც განსაზღვრულია, ის აღსრულდება. დანიელი 11:36.

ოცდამეექვსე მუხლი ფართოდ არის მიჩნეული იმ მუხლად, რომელსაც მოციქული პავლე თავის მეორე წერილში თესალონიკელთა მიმართ პარაფრაზულად გადმოსცემს.

ნურავინ შეგაცდენთ არანაირი გზით; რადგან ის დღე არ მოვა, თუ წინასწარ არ დადგება განდგომილება და არ გამოცხადდება ცოდვის კაცი, წარწყმედის ძე; რომელიც ეწინააღმდეგება და თავს აღიმალღებს ყოველივეზე, რაც ღმერთად იწოდება ან სათაყვანებელია, ისე რომ იგი, როგორც ღმერთი, დაჯდება ღვთის ტაძარში და თავს აჩვენებს, თითქოს ღმერთია. 2 თესალონიკელთა 2:3, 4.

პავლეს „ცოდვის კაცი“, რომელიც აგრეთვე არის „დაღუპვის ძე“, რომელიც „ეწინააღმდეგება და აღიმალღებს თავს ყოველივეზე, რაც ღმერთად იწოდება ან სათაყვანისსაცემია“, ასევე არის ის „მეფე“, რომელიც „მოიქცევა თავისი ნებისამებრ; და აღიმალღებს თავს და განიდიდებს თავს ყოველ ღმერთზე მეტად“. ორივე ადგილი რომის პაპს მიემართება. დანიელი წერს, რომ პაპი იწარმატებს, რაც ნიშნავს წინ წაწევას, ვიდრე „რისხვა აღსრულდებოდეს“. ოცდამეექვსე მუხლში ეს რისხვა „განსაზღვრული“ იყო. სიტყვა „განსაზღვრული“ ნიშნავს „დაჭრას“.

პაპობამ მიიღო თავისი „მომაკვდინებელი ჭრილობა“ 1798 წელს, და იმ დროს „პირველი რისხვა“ აღსრულდა, ანუ დასრულდა. სიტყვა „აღსრულოს“ ნიშნავს დასრულებას ან შეწყვეტას. „რისხვის“ დასასრული მერვე თავში, მეცხრამეტე მუხლში, მიუთითებდა იმ პერიოდის დასასრულზე, რომლის განმავლობაშიც საწმიდარი და მხედრობა უნდა ყოფილიყო გათელილი. იგი დასრულდა 1844 წელს, მაგრამ „პირველი“ რისხვა დასრულდა 1798 წელს.

„უკანასკნელი რისხვა“ დასრულდა 1844 წელს, მას შემდეგ, რაც იუდას მეფე მენაშე ასურელებმა 677 წ. ჩვ. წ. აღ-მდე ბაბილონში წაიყვანეს — ორ ათას ხუთას ოცი წლის შემდეგ. „პირველი“ რისხვა დასრულდა 1798 წელს, მას შემდეგ, რაც ისრაელის ჩრდილო სამეფო ასურელებმა 723 წ. ჩვ. წ. აღ-მდე ტყვეობაში წაიყვანეს — ორ ათას ხუთას ოცი წლის შემდეგ.

დანიელის წიგნში დაფარული „შვიდი დროის“ შესახებ კიდევ მეტის თქმა შეიძლება, და ამას ჩვენს მომდევნო სტატიაში განვიხილავთ.

„ლაოდიკიელთა ეკლესიის ანგელოზს მისწერე: ამას ამბობს ამინ, სარწმუნო და ჭეშმარიტი მოწმე, ღმერთის ქმნილების დასაბამი: ვიცი შენი საქმენი, რომ არც ცივი ხარ და არც ცხელი; ნეტავ ცივი იყო ან ცხელი. ამგვარად, რაკი ნელთბილი ხარ და არც ცივი და არც ცხელი, ამოგანთხევ ჩემი პირიდან. რადგან ამბობ: მდიდარი ვარ, გავმდიდრდი და არაფერი მჭირდება; და არ იცი, რომ უბედური ხარ, საცოდავი, ღარიბი, ბრმა და შიშველი.“

„აქ უფალი გვიჩვენებს, რომ ის უწყება, რომელიც მის ხალხს უნდა მიეტანოს იმ მსახურთა მიერ, რომელნიც მან ხალხის გასაფრთხილებლად მოუწოდა, არ არის მშვიდობისა და უშიშროების უწყება. იგი არ არის მხოლოდ თეორიული, არამედ ყოველ მხრივ პრაქტიკულია. ღვთის ხალხი ლაოდიკიელთა მიმართ მიწოდებულ უწყებაში წარმოდგენილია ხორციელ უსაფრთხოებაში მყოფ მდგომარეობაში. ისინი უზრუნველად არიან, რადგან სჯერათ, რომ სულიერი მიღწევებით აღმატებულ მდგომარეობაში იმყოფებიან. „რადგან ამბობ: მდიდარი ვარ, გამდიდრებული ვარ და არაფერი მჭირდება; და არ იცი, რომ საცოდავი ხარ, შესაბრალისი, ღარიბი, ბრმა და შიშველი.“

„რა უფრო დიდი მოტყუება შეიძლება დაატყდეს ადამიანთა გონებას, ვიდრე ის თავდაჯერება, რომ ისინი მართლები არიან, როცა სრულიად ცდებიან! ჭეშმარიტი მოწმის უწყება ღვთის ხალხს პოულობს სამწუხარო მოტყუებაში, თუმცა ამ მოტყუებაში გულწრფელს. მათ არ უწყიათ, რომ მათი მდგომარეობა ღვთის თვალში შესაბრალისია. მაშინ, როცა მათ, ვისაც მიმართავენ, თავი მოჰყავთ იმით, რომ ამაღლებულ სულიერ მდგომარეობაში არიან, ჭეშმარიტი მოწმის უწყება ამსხვრევს მათ უმფოთველობას მათი ნამდვილი მდგომარეობის — სულიერი სიბრმავის, სიღარიბისა და უბადრუკობის — განმაცვიფრებელი მხილებით. ეს მოწმობა, ასე მკვეთრი და მკაცრი, შეცდომა ვერ იქნება, რადგან მეტყველებს ჭეშმარიტი მოწმე, და მისი მოწმობა უეჭველად მართალი უნდა იყოს.“ Testimonies, volume 3, 252.